

PHACELIYA SIDERATINING TUPROQ UNUMDORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10442667>

Musurmanova Mohinur Murot qizi

Guliston davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya

Tuproq unumdorligini oshirishda sideratlardan foydalanildi. Go'zadan bo'shagan maydonlarga raps, phaceliya, xantal, sulji, javdar ekildi. Siderat ekin turlaridan yozda va kuzda siderat ekish go'zadan yuqori va sifatli hosil olishga zamin yaratadi.

Kalit so'zlar

Tuproq, unumdorlik, siderat, raps, phaceliya, xantal, sulji, javdar, organik o'g'itlar.

Organik o'g'itlar sifatida oraliq ekinlardan sideratsiya maqsadida foydalanish ularning yetishmaydigan qismini to'ldirishdan tashqari, ta'siri jihatidan go'ng kompost va boshqa organik o'g'itlardan qolishmaydi. Bugungi kunda tuproq unumdorligini oshirish, saqlash va tiklash eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Tuproq unumdorligini oshirish maqsadida turli dukkakli-don va yem-xashak ekinlaridan foydalanish natijasida tuproq organik qoldiqlarga boyiydi, harakatchan oziqa moddalari, ayniqsa, almashinuvchan kaliyning miqdori ortadi. Bundan tashqari tuproqning agrofizikaviy xossalarini ham malum darajada yaxshilanishga erishiladi. Mirzacho'l vohasi tuproqlarining evolutsion jarayonlari, unumdorlik darajasi va uni oshirishga oid malumotlar bazasini yaratish imkoniyati mavjud bo'ladi. Tuproq unumdorligi deb – tuproqning o'simliklarni suv, oziq moddalar bilan ta'minlash xususiyatiga aytiladi. Tuproq tog' jinslaridan unumdorligi bilan farq qiladi. Sideratlar tuproq unumdorligini oshirish maqsadida ko'kligida tuproqqa qo'shib haydab yuboriladigan o'simliklar massasi. Ko'kat o'g'it maqsadlarida dukkaklilardan mosh, ko'k no'xat, lyupin, soya, loviya, vika, shabdor, bersim, karamgullilardan xantal, raps va boshqalardan foydalaniladi. Bu ekinlar mustaqil (shudgor qilinadigan dalaga) yoki oraliq ekin sifatida (alohida dalani band qilmay) kuzda ekiladi, ko'klamda asosiy ekin ekilishi oldidan (mart-may oylarida) tuproqqa qo'shib haydab yuboriladi. Ko'kat o'g'it tuproqning fizik xossalarini yaxshilaydi, uni organik modda va azotga boyitadi.

Almashlab ekishda go'ng va mineral o'g'itlar bilan qo'shib qo'llanilganda samaradorligi yanada ortadi. Fitosanitariya xususiyatlari - tuproqni yaxshilash.

Boshqa madaniyatlarga xosligi va xilma-xilligi sababli, phaceliya barcha zararkunandalarni chiqarib tashlashi mumkin - barcha parazitlarni yo‘q qiladigan entomofaglarni jalb qilishi orqali. O‘simlik chigirtkalar, maysalar, nematodlardan qutulish mumkin. Bundan tashqari, sanitarizatsiya samarasiga chirish, kuchli meva va quritilgan o‘simliklarning qurishi oldini olish yo‘li bilan erishiladi (shuning uchun, phaceliya ko‘pincha kartoshka uchun o‘g‘it sifatida ishlatiladi). Asalarni jalb qiluvchi - phacelia ajoyib asal o‘simlikdir. Zavodning katta gullari har 5 kunda ekilganidan keyin gullaydi va har 2 kunda gullaydi. Gullarning hidi va aromati ko‘plab asalarilarni, yulka daraxtlarini o‘ziga tortadi - shuning uchun bu o‘simlik asalarichilar uchun ham ajralmas hisoblanadi. Tuproqni boyitish. Phaceliya shunchalik oddiy emaski, u hatto toshloq tuproqlarda ham, gilda ham, botqoqlangan va haddan tashqari ko‘payishi mumkin. Yer juda kambag‘al bo‘lsa - yashil go‘ngning o‘zi yetarli bo‘lmasligi mumkin. Bu holda mavsum davomida fatseliya ekish kerak bo‘ladi. Phaceliya sovuqqa chidamli, osongina -8 daraja sovuqqa bardosh beradi, shuning uchun u erning erishi bilan darhol ekish mumkin. Phaceliya har qanday tuproqda o‘sadi, lekin unumdor tuproqlar yaxshi va yam gullash uchun javob beradi. Ekish boshlanishidan oldin, tuproq qazilmasligi kerak, u faqat biroz yumshatiladi. Phaceliya melliferous toshli, kaolin bilan to‘yingan tuproqqa toqat qilmaydi. Ekish uchun shamollatiladigan, yaxshi yoritilgan joylarni tanlang.

Asal o‘ti urug‘lari juda kichik va deyarli tuproq yuzasida unib chiqadi, ularning qo‘yish chuqurligi 2 sm dan oshmaydi. Organik o‘g‘itlar ekishdan bir oy oldin tuproqqa qo‘llaniladi. Yaxshi namlanganidan keyin. Nozik ekish uchun maqbul vaqt yozning birinchi yarmidir. Ekish uchun urug‘lar quruq qum bilan aralashtirilib, 20-30 mm chuqurlikda maydalanib, atrofida tarqalgan va qumning har bir qadamiga bir urug‘ paketiga to‘g‘ri keladi. Bir yuz metr kvadrat erni ekish uchun 200 g urug‘ kerak bo‘ladi. Eng faol o‘sadi va rivojlanadi phaceliya yaxshi yoritilgan, quyoshli joylarda bo‘ladi, lekin penumbra uni zarar qilmaydi. Ekin ekishdan keyingi dastlabki bir necha haftada, tuproq qurigan chovoq davrlarida phaceliya begona o‘tlar va gevşemiş bo‘lishi kerak. Bir oyda yoki bir yarim yilda phaceliya gullashni boshlaydi, gullarni muddati 50-60 kun bo‘lgan, ko‘k rangli yoqimli hid gul hosil qiladi. zararkunandalarga zararli ta‘sir ko‘rsatmaydi. Phaceliya tuproqni urug‘lantirish uchun dalalarga ekilgan. Uning uzun tarvaqaylab ketgan ildizi tuproqni bo‘shatishga yordam beradi, uni kislorod bilan to‘yintiradi. Asal o‘simlik ekinlari yerni qalin gilam bilan qoplagan zahoti, ular o‘rib olinadi va dalada qoldiriladi. O‘rilgan o‘tlar azot va boshqa organik birikmalarni chiqaradi.

- yerga ajralib chiqqandan so'ng, phaceliya tuproqni organik moddalar bilan to'ldirib, mukammal, oson hazm bo'ladigan go'ngga aylanadi;
- bir yarim oy ichida yuz kvadrat metr boshiga taxminan 300 kilogramm og'irlikdagi 300 kg go'ng ekvivalentini yig'ib, tez o'sadi;
- Bir mavsum davomida siz to'rtta rotatsiyaga ega bo'lishingiz mumkin, bu esa qisqa vaqt ichida biron bir uchastkaning unumdorligini oshirish imkonini beradi;
- u begona o'tlarni bostiradi va virusli va qo'ziqorin kasalliklarini rivojlanishiga to'sqinlik qiladi;
- nektar phaceliya zararkunandalarni (taloq, meva, chigirtka, olma gullari va boshqalarni) buzadigan yirtqich hasharotlarni o'ziga jalb qiladi;
- Phaceliya tuproqning kislotaliligini o'zgartirib, uni kislota bilan neytral qiladi;
- Phaceliya uy hayvonlari uchun oziq-ovqat sifatida ishlatilishi mumkin, u juda tez og'irlik va kamroq kasallikka duch keladi;
- Phacelia, shuningdek, asalarilarni o'ziga jalb etuvchi ajoyib asal o'simlikdir, bu o'z navbatida meva daraxtlarining yaxshiroq changlanishi va rentabelligini oshiradi.
- Yuqori sifatli tuproqni qayta ishlash. Buning uchun yozgi davrda kamida ikkita marta ekin ekish kerak. 21 kun gullashdan keyin, maydalanib, maydalanib boriladi

- Chuqur qazilgan maydonda yana no'xat ekish kerak, natijada unumdor, yengil tuproq, kislorod-to'yingan tuproq kuzda hosil bo'ladi. O'simlik o'stirilgan maydonning sifatini yaxshilash uchun u kuzgi yillarda, yig'im-terimdan so'ng uning phaceliya ekilgan bo'lishi kerak.
- Bodring va pomidor hosilini yaxshilang. Buning uchun sabzavot ekinlari phaceliya bilan ekilgan maydonga ekilgan bo'lishi kerak.
- Kartoshkaning hosildorligini oshirish. Buning uchun ham phaceliya ekilgan maydonlarga ekish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Atabayeva X.N. —Donli ekinlar biologiyasi — 2003-y

2. Turdimetov S.M., Musurmanova M.M. Properties of Soils located in different Geomorphological Conditions. American Journal of Agriculture and Horticulture Innovations. Volume 02 Issue 11-2022. pp 01-06.

3. D.T Jumanov —Organik dexqonchilik| T-2022

4. Z.A. Artukmetov H.SH . Sheraliyev —Ekinlarn sug_orish asoslaril o_quv qo_llanma

T-2007 y